

När stenarna ropar – om klimathotet och skapelsen

Att som kristna leva i relation till Skaparen förpliktar henne till att leva i vördnad för Skaparens skapelse, för det kosmos som är Guds verk. Vad Gud gör är gott, vad människan gör får inte föröda utan ska förvalta detta goda. Redan i skapelseberättelsen fastställs grunderna för människans relation till djur och natur, till skapelsens helhet, allt ställs under förvaltarens ansvar. Människan äger inte upphovsrätten utan den är Guds. Därför är skapelsen vi lever i djupast sett sakramental, ty där anar vi Gud, handen bakom verket.

När nu Svenska kyrkans biskopar publicerar *Ett biskopsbrev om klimatet* är utgångspunkten människans ansvar för skapelsen medan hennes relation till Skaparen och det sakramentala perspektivet inte är lika tydligt. Så kan de första meningarna i en bok säga mycket. Medan biskopsbrevet i förordet återger en 37-årig it-entreprenörs och småbarnsfars reaktion på brevet –»Texten talar om klimatfrågan på ett sätt som inte gjorts innan, och den gör det med en precision och ett anslag som är imponerande» – så väljer ett annat kyrkligt brev, *Påve Franciskus encyklika angående omsorgen om vårt gemensamma hem (Laudato si')*, att citera den helige Franciskus: »'Laudato si' mi' Signore' – 'Lovad vare du min Herre'. Med orden ur denna vackra hymn påminner oss den helige Franciskus om att vårt gemensamma hem är som en syster med vilken vi delar vårt liv och en vacker moder som öppnar sina armar för att omfamna oss.» Här möter skapelsen inte som ett materiellt hem utan som en kärleksfull relation, en skillnad som är avgörande.

Biskopsbrevets teologiska anslag är att »Gud älskar världen och vill dess räddning (Johannesevangeliet 3:16–17). I detta Guds kärleksprojekt har vi människor en särskild roll som vi kan axla med Jesus som förebild och Anden som kraft.» Biskoparna utgår från förundran över skapelsen men påminner också om Jesu ord: »Hycklare, jordens och himlens utseende kan ni tyda, men vilken tid det är, varför kan ni inte tyda det?» Därefter beskrivs forskningsläget, såväl orsakerna till klimatkrisen som nödvändiga åtgärder för »det är inte för sent». Även om vi aldrig kommer »att kunna förverkliga den fullkomliga världen, Guds rike», har vi genom Jesus en »vision av Guds rike som ger oss anledning att bygga en värld som förverkligar så mycket som möjligt av denna vision».

Brevet avslutas med ett antal utmaningar riktade till alla, från hela Svenska kyrkan till beslutsfattare och myndigheter, företag och organisationer, FN:s medlemsstater och kyrkoledare i hela världen. Det är bara att instämma, även om budskapet till den enskilde kan kännas lite platt. Och så de traditionella men motiverade förmaningarna – minska utsläpp genom att ändra res- och matvanor, se över sparande, boende och konsumtion. Ibland skulle man önska att mer av det komplexa i vilka val som den enskilde kan göra berördes. Att val som får positiva effekter i det ena fallet, kan få negativa i det andra – så som det är med exempelvis elbilar, tygkassar och vegetarisk kost. Förvirringen blir stor när larmen duggar tätt utan att alla aspekter blivit genomlysta.

It-entreprenörens entusiastiska omdöme känns inte riktigt motiverat. Biskopsbrevet är utmärkt men säger kanske inte mer än det förväntade – att klimatutmaningarna och fördelningen av jordens resurser är allvarliga frågor och att mänskligheten måste ompröva sitt sätt att bruka och vårda jorden.

Påvens encyklika *Laudato si'* förmedlar något som biskopsbrevet inte riktigt lyckas med. Inledningsvis beskrivs de förödande förändringar som drabbar vårt gemensamma hem, jorden. Det är svårt att inte beröras. Redan på 300-talet skrev biskop Ambrosius: »Jorden skall brukas av alla, alla gemensamt, alla tillsammans. Den känner inga rika, bara fattiga,

som den föder. Det är inte av ditt goda som du ger åt den fattige. Det är en del av hans eget som du ger tillbaka.»

I kapitlet om »Skapelsens evangelium» läser vi om »de bibliska berättelsernas visdom», ställs inför universums mysterium och möter Jesu blick. Efter en genomgång av den ekologiska krisens mänskliga rötter skissas en helhet för att sedan visa på utmaningarna: »Framför allt är det vi människor som behöver förändras. Vi saknar medvetenhet om vårt gemensamma ursprung, om vår ömsesidiga tillhörighet och om en framtid som skall delas av alla.»

Om biskopsbrevet bör läsas så är encyklikan snarast ett måste. I den finns ett källflöde att hämta inspiration ifrån.

Varken omsorg om skapelsen eller missbruket av den är nytt i historien. Garret Hardin, ekolog och filosof, publicerade i *Science* 1968 den berömda essän *The Tragedy of the Commons*, där »commons» avser varje gemensam och oreglerad resurs som vi har tillgång till – haven, floderna, atmosfären, vägarna, torgen eller bara kontorets gemensamma mikro. Inom miljövetenskapen står det för hur den enskildes intresse gör att det gemensamma överutnyttjas, vilket i vår tid förstärks av den ökande individualismen.

Hardins teori bekräftas av Jared Diamond, professor i geografi vid University of California, som i *Undergång – civilisationernas uppgång eller fall* (2005) analyserar orsakerna till att kulturer som Påskön, Pitcairnöarna, mayafolket och många andra kollapsade. Övertygande visar han att det var följer av människoskapad miljöförstöring. Vad han kallar *landskapsglömska* eller *smygande normalitet* – förändringar så långsamma att ingen minns hur det en gång varit – gjorde att processen kunde fortgå. Alltså, när de sista träden på Påskön skövlades fanns ingen kvar, som mindes att ön varit skogklädd. Men Diamond pekar också på, att man kanske inte insåg eller ens ville åtgärda problemen. Eller, än värre, att det var i några privilegierade grupper egoistiska intresse att inte solidariskt lösa dem.

I dag har vi den kunskap som förstår klimatförändringarnas orsaker, dess följer och möjliga lösningar. Nu måste världens makthavare fatta svåra och inte alltid populära beslut likaväl som att den enskilde behöver ompröva sin livsstil. Kunskapen om växthusgasernas effekt har funnits i mer än ett sekel, konsekvenserna ser vi idag. Åtgärderna för att rädda framtiden åt våra barnbarn brådskar.

Kyrkans tillförsikt i denna omprövning vilar i, som encyklikan skriver, inkarnationens mystik: Vetskapen att allt skapat når sin upphöjelse i eukaristin, att Gud blev människa och utgav sig själv som bröd för människorna. Där finns universums levande centrum från vilket kärlek och ousinligt liv flödar över.

Miljöförstöring är med Johan A. Stenbergs ord i en ledare i Signum (6/2019) »en form av helgerån». Kanske är den avgörande bristen i människans relation till skapelsen förlusten av vördnaden för det heliga. Då ser hon i skapelsen, denna Guds gåva, bara en rättighet och inte en skyldighet. Men när tillbedjan upphör, när lovsången tystnar, då måste stenarna ropa. Och i dag ropar stenarna.